

Tabor

1945

VETRINJE

1975

1975

EL FORTIN

št. 6

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov • **TABOR** je last in vestnik Zveze D. S. P. B. Tabor • Mnenje Z. D. S. P. B. Tabor predstavljajo le članki, ki so podpisani od glavnega odbora Zveze. • Izdaja ga konzorcij. Predsednik inž. Anton Matičič. • Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila., za lastništvo Ivan Korošec, upravnik Božo Šušteršič.

—::—

TABOR is the voice of the Confederation Tabor of the United Slovene Anticommunists

—::—

TABOR es órgano de la Confederación Tabor de los Anticomunistas Eslovenos Unidos. • Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina

—::—

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 33-7213

—::—

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 1.256.768

—::—

Naročnina: Argentina in Južna Amerika 60.— pesov Ley 18.188 odn. enakovrednost v dolarju; Z. D. A. — Kanada — Evropa — Avstralija: z navadno pošto 5 dolarjev, z letaisko pa 10 dolarjev (ZDA).

—::—

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: inž. Anton Matičič, Igualdad 1110, José L. Suárez FNGBM, Pcia. de Buenos Aires, Argentina. Telefon: 766-7513.

NAŠA NASLOVNA SLIKA

Na sliki vidimo župno cerkev v Vetrinju, kjer so se naši junaki in mučenci zadnjikrat v svobodi poslavljali in se pogovarjali z Bogom, kateremu so potem darovali svoja življenja.

PORAVNAJTE NAROČNINO!

Svobodni sveta,
združite se!
Za Boga,
Narcd, Domovino!

Junio

BUENOS AIRES

Junij

VSEMOGOČNI,

KI SI V NAM NEDOUMNEM PREDVIDENJU VEČNOSTI
ODLOČIL, DA SO NAŠI NAJBOLJŠI BRATJE PRED TRIDE-
SETIMI LETI IZ BLIŽINE KNEŽJEGA KAMNA, KJER SMO
MI MALI ŽE PRED DAVNIMI STOLETJI VELIKEMU SVE-
TU DALI ZGLED SVOBODNJAKOV, IZ NAJVEČJE TEME
NAŠE ŽITNOSTI PREKO SVOJEGA MUČENISTVA ZOPET
PONESLI ŽARKO LUČ NAŠEGA ZGLEDA SVOBODOLJU-
BNIM LJUDSTVOM SVETA,

DAJ,

DA BI SE DO ZATONA NAŠIH DNI S PONOSOM ZAVEDA-
LI TE NAŠE SLAVE IN SE OB ZVESTOBI IDEJNEMU
BOGASTVU NAŠIH MRTVIH DOMOBRANSKIH BATALJO-
NOV Z ZGLEDOM ŽIVIH NEUTRUDNO IN NA VSEH PO-
LJIH NAŠEGA UDEJSTVOVANJA BOJEVALI ZA

BOGA — NAROD — DOMOVINO.

Nuestro pensamiento a 30 años de la tragedia de Vetrinj

Nuevos acontecimientos y problemas cotidianos nos alejan del pasado y estamos cada vez más distantes de los horrores y secuelas sufridos en los años 1941-45.

Es natural y humano querer olvidar a vida difícil, las persecuciones y las necesidades sufridas en aquellos interminables días.

Pero hay algo que los combatientes anticomunistas retendrán por siempre en la memoria.

El idealismo que impulsaba a nuestros „domobranci“ (defensores de patria) en cada lucha, era tan profundo que el temor y los escollos desaparecían por completo.

Los que hemos sobrevivido a las luchas y a los largos años de exilio, recordaremos siempre a Dobrivoje Vasiljević, Fernando Dobnik, comandante del primer grupo esloveno anticomunista Milan Kranjc, a nuestro inmortal guía el general Leo Rupnik y a todos los jóvenes que defendieron con tanto heroísmo Suhorje, Turjak, Grčarice, Grahovo y tantos otros puestos de Eslovenia.

Nuestro deber es recordar las solitarias y masivas tumbas donde reposan los restos de nuestros héroes que nunca fueron vencidos en la lucha, sino engañados y posteriormente masacrados en masa sin posibilidades de defensa, en abierta burla a las más elementales normas de derechos humanos; como es siempre norma de las hordas comunistas.

Sólo Dios sabe el número y nombres de los jóvenes que ofrendaron sus vidas dejando numerosos hogares desamparados a los cuales no regresarán nunca más.

No es suficiente en la hora actual con organizar actos y conmemoraciones en recuerdo de las luchas pasadas y los caídos en ellas; si conservamos la fe en la libertad, la democracia bien entendida, la autodeterminación de los pueblos, debemos continuar la lucha y pregonar allí donde sea necesario los principios de nuestras ideas pasadas y presentes para el logro de la liberación de nuestra patria sojuzgada y la unión de todos los hombres del mundo que desean un mañana mejor.

Libres del mundo uníos! — Por Dios — Pueblo — Patria.

Vetrinjska tragedija

Novi dogodki in nove skrbi nam brišejo preteklost in vedno dalje smo od grozot in bolečin, tudi od one, ki je bila tako globoka in bridka. Mnoge stvari, doživete med vojno, se žele iti v pozabo, kar je naravno in človeško. Naporno življenje, preganjanja in pomanjkanje, napor in grozote bojev, to so bridkosti, katere vsak želi pozabiti, izbrisati iz svojih spominov. Poleg dogodkov pa, ki so neljubi, je mnogo stvari, katere bodo zlasti bivši borci hoteli za vedno ohraniti v svojih spominih.

Nemogoče je pozabiti idealizem, s katerim so naši borci šli iz borbe v borbo. Bil je tako vzvišen, da sta strah in trpljenje praktično izginila iz njihovih src. Ta idealizem je bil tudi razlog, da so bili padli borci navzlic vsem težavam, naporom in razočaranjem vedno veselo razpoloženi in s pesmijo odhajali na bojno polje. Tako razpoloženje je brez dvoma bil proizvod prirojenega junaštva in optimizma.

Borci, ki so ostali živi, se bodo vedno spominjali, kakšen je bil kapetan Dobrivoje Vasiljevič, spominjali se bodo Ferdinanda Dobnika, poveljnika prve slovenske protikomunistične bojne grupe kapetana Milana Kranjca, kapetana Meničanina, našega nesmrtnega vodnika gen. Leona Rupnika in podvigov stotine in stotine borcev vseh mogočih enot. Končno, ne sme in ne more iti v pozabo junaštvo branilcev Suhorja, Turjaka, Grčarič, Graho-vega, št. Jošta in branilcev nešteto drugih krajev. Zmage kot so bile dobo-jevano na Zameškem, v Kočevju, na Javorovici v Žužemberku so bile in bodo ostale edinstvene.

Toliko je stvari, ki nas vežejo na preteklost, da je nemogoče napraviti križ preko vsega, kar se je vršilo. Naša dolžnost je, spominjati se samotnih in masovnih grobov, kjer počivajo ostanki naših junaških borcev, ki niso bili premagani, pač pa izdani in pomorjeni. Vsi in vsak od njih predstavlja neprecenljivi slovenski zaklad. Ni mogoče točno ugotoviti števila vseh padlih in pobitih, ker nimajo ne gomile, ne križa, ki bi pokazal, kje počivajo; — samo Bog ve za njih imena in število. Ne spominjajmo se naših žrtev samo v golih številkah, pač pa z zavestjo, da smrt vsakega predstavlja najvišjo žrtev odličnega fanta, predstavlja solze mater in žena in prazne prostore v domovih, v katere se ne bodo nikoli povrnil.

Ni torej dovolj prirejati proslave in komemoracije in praznovati obletnice njihovih žrtev. Če so te še tako lepe in skrbno pripravljene, ne bodo pomenile nič in ne bodo odtehtale veličine žrtev, ako niso zajete iz srea in tistega duha, v katerem in zavoljo katerega se take obletnice praznujejo. Vse bo zaman, če se ne zgane v srcih preživelih tisto, kar je bilo v onih, katerih spomin se ohaja.

Več je potrebno storiti, kot samo ohraniti spomin. Vsi verujemo v osnovna načela svobode in demokracije in prav zato smo dolžni ta načela

poudarjati in zahtevati to pravico tudi za naš trpeči narod, brez razlike kdo mu to pravico odreka. Ako bomo to nalogo zancmarjali, potem so naši borci padli zaman. Dolg, ki ga njim dolgujemo, ne more biti poplačan s tem, če smo v teoriji sprejeli načela, za katere so oni padli, medtem pa živimo slepo samosvoje življenje. Mrtvi so vedeli, za kaj so se borili in za kaj so padli, vedeli, da svobode pod komunizmom ni in tudi kompromisne. Na nas je vrsta sedaj, da dokončamo delo, katero so oni, ki so padli, tako vestno in vzvišeno vršili. Posvetiti se moramo velikim nalogam, ki so ostale pred nami. Naše slavne žrtve naj bedo naš vodnik, da bomo tako v stanju stopnjevati vdanost in posvetitev tistim idealom, za katere so oni dali svojo zadnjo in popolno mero posvetitve. Tako in samo pod tem pogojem smrt istih ni bila zaman, le tako bo ostal dokaz, da je ostal in živi del one krvi, ki raste kljub vsem oviram in daje upanje za bodočnost.

Trideset let pozneje

Tedaj, v letu 1945, ko so nas zavezniki izročili našim sovražnikom, sem — na smrt obsojen — sedel in razmišljal na ostrem kamenju teharskega dvorišča, da bi našel vzrok nevere še v tisto malo zaupanja do zaveznikov, da bi jih preklel, preden bi me odvedli pred rafale. Pa nisem mogel, za vsak očitek sem našel opravičilo. Morda je bilo tedaj prav tako, težje bi umirali brez vere v prijatelje.

Trideset let pozneje — Kambodža, Vietnam —. Z njihovo svobodo je umrla tudi vera v zaveznike.

Kako čudovito intrigantske so manipulacije v kataklizmi časa!

Svet nam je očital greh, ker naše uradno mesto ni moglo biti na strani Anglosaksoncev, Kambodžo in Vietnam pa sodijo danes, ker so verovali v nje, kakor v svojo svobodo. Oboji smo obsojeni na pogin.

Tudi v Vietnamu so zamenjali generala — kakor pri nas — „ker ni bil prijatelj zaveznikov in preudaren politik,“ pa so strli udarnost vojske in moralo naroda. Tudi v Vietnamu so osnovali vlado — za narodno spravo — in tudi Vietnam so pregazili komunisti, kakor našo Slovenijo. Namesto odgovora v spravo, pa so zavihteli bič suženske tiranije, ki traja že trideset let.

S svojo sijajno psihološko taktiko, so ohromili utrujenega nasprotnika, da ni bil zmožen odločnosti, ko so prelamljali paragrafe pariške mirovne pogodbe. Samo en člen se je spolnil do črke: Amerikanska vojska se je umaknila iz dežele in Peking in Moskva sta že slavila zmago. Sledilo je, kar je last komunistov: izzivanje, uboji, napadi.

Ne Parizu, ne Washingtonu, ne Nobelovem nagrajencu za mir Mr. Kissingerju, ni bilo več mar, kako se spolnjuje pogodba tudi s komunistične strani.

Rdeče herde so vdrle na jug. Množični uboji nezaščitenih so se množili vsak dan. Ubogi kmetje so zapustili svojo zemljo ter bežali pred napadniki. Lakota in obup, bolezen in trpljenje je bilo last teh dobrih ljudi.

In svet je molčal...

Nihče ni imel besede obtožbe za nasilnika. Vse humanitarne ustanove so bile gluhe in slepe. Brali smo dogodke le, kot novice. Nekateri morda s skrbjo, drugi z veseljem. Vedno pa je bila le novica od tam daleč — nekje z azijskega juga. Kakor, da tam ljudje ne čutijo trpljenja, da tam solze ne bolijo, da tamkajšnji otroci ne vedo za ljubezen staršev in vietnamska mati ne bi smela krikniti grozo ob ubitem otroku.

Nobena politična ne verska ustanova se ni zganila ob prošnji umirajočega naroda:

„Pustite nas živeti, pomagajte nam!“ — —

In svet je molčal — —

Zavezal si je oči in zatisnil ušesa, da ni čul grmenja, ko so podirali svobodo v odrpte grobove.

Ob teh dogodkih mi je prijatelj dejal: „Če bi komunistična revolucija ne bila tako zločinska in krvava...“

„In če bi svobodni svet ne bil tako sebičen in oprezen...“

Pred tridesetimi leti so zasužnili Slovenijo in polovico Evrope. Sedaj zaključujejo Azijo in potem...?

Katera krhka svoboda se bo zdrobila v rdečih krempljih antikrista...?

POT KAŽEMO

Do poslednjega trenutka žitnosti svobodoljubnega človeštva bo ostal naš ponos, ki nam ga ne more nikdar in nihče osporavati, da mi majhni, ki smo na svetovnem zemljevidu komaj opazni, z žarkim zgledom našega domobranstva kažemo pot vesoljnim ljudstvom velikega sveta. Ponovno in ponovno smo to že poudarili in se ne bomo nikoli trudili kazati na to dejstvo, dokler bo ostal samo eden v naši edinstveni vsenarodni domobranski revoluciji za let krvavega komunističnega prekucništva prav v času tuje okupacije na naši zemlji prekaljeni novi Slovenec. In če bi — ne daj, Bog! — nekoč preminil tudi ta, se bodo novi rodovi v neki sivi dobi zanamstva zaradi neizbežnih zgodovinskih nuj spet srečali z idejnim zakladom domobranstva in ta naš ponos dvignili na svetilnik.

Da to niso prazne, samo votlo bobneče napihnjene fraze, hočemo iz kopice vsakdanjih dokazov, ki se nenehno vrstijo v analih zgodovine že 30 let po domobranski žalogri, na tem mestu zopet ohraniti vsaj po en dokument iz dveh popolnoma diametralnih okolij dežele, ki je za današnjo globoko presnavljanje sveta tipična: Argentina.

*

Mgr. Antonio Quarracino, škof Avellanede, najbolj gosto naseljenega, izrazito industrijskega in delavskega področja na vratih orjaškega Buenos Airesa, je v svojem pastirskem pismu za Veliko noč tega 1975. leta pribil:

„Že lep čas ena izmed najbolj ponavljanih krilatice preko vsega sveta oznanja, da je potreba spremeniti strukture. — Ne zanikam; toda poudarjam, da je zelo majhnega ali celó ničevega pomena, če se ne zavemo, da je prvenstveno nujna predvsem reforma človeka, reforma človekovega srca. Če ne uresničimo najprej te, ona druga ne bo uspešna.“

In mi?

„Je ura sprememb. — Toda nikakor ni ura, ko je treba ‚spremeniti strukture‘. — To je samo ena izmed tolikih krilatic mednarodnega komunizma. — Prav zato je napočila ura sprememb. — Ura sprememb v osnovah. — Vsaka, tudi najbolj idealizirana struktura koleba, če ne stoji na pravilni osnovi. Zato mora vse človeštvo zopet odkriti resnične vrednote sožitja, ki ležijo pokopane pod gorami krilatic, gesel, prividov. Vse človeštvo mora nemudoma sežgati smetišče, ki skriva in duši osnovne vrednote: Bog — Narod — Domovina.“ („Ura sprememb“. — Naš Uvodnik v slovenščini in španščini za prvo številko Tabora leta 1971.)

„Resnico; napočila je ura sprememb. — Mednarodni komunizem je pripeljal prilike sožitja do konice, kjer se mora vse človeštvo dokončno odločiti. — Svobodoljubno človeštvo mora pretrgati vezi svojih napačnih pojmov in spremeniti osnovo miselnosti. Ker brez trdne osnove ne more biti nobene trajne strukture, mora človeštvo nujno rešiti osnovne vrednote sožitja; — ali pa bo zdrsnilo v popolno, za ves svet smrtno nevarno anarhijo. — Edino možno pot pa so pokazali naši junaški mučenci, ko so se že pred več kot četrto stoletja odzvali pozivu našega generala-vidca Leona Rupnika in se v najbolj protivnih okoliščinah uprli naskoku mednarodnega komunizma na našo daljno domovino s klicem: Svobodni sveta, združite se! Za Boga — Narod — Domovino.“ („Spremeniti osnove.“ — Naš uvodnik v španščini in slovenščini za 3. številko Tabora leta 1971.)

„Ves svet danes do utrujenosti ponavlja zares prazno in zato votlo bobneče geslo, da je treba spremeniti strukture. Ne dvomimo sicer, da je to potrebno. Toda, kako naj spremenimo strukture, če ne spremenimo prej temeljev, osnov, ki so jih razžrli termi popolnega razvrednotenja vrednot od samega pojma o človeku in družini navzgor? Preden torej preidemo na spreminjanje struktur, postavimo človeku trdne temelje idejnih vrednot, kakor je pred kratkim naglasil tudi sam papež. Slovensko domobranstvo pa je to pot pokazalo že pred tridesetimi leti, ko je začelo svoj boj na trdnem idejnem temelju treh, vsemu človeštvu skupnih, najvišjih vrednot: Bog — Narod — Domovina.“ (Dr. Stanko Kociper: „Pojdimo vase!“ — Govor ob 30. obletnici Grčaric, Turjaka in ustanovitve domobranstva. — Glej Tabor 1973, št. 12, str. 313.)

*

General Jorge Carlos Olivera Róvere, direktor argentinske višje šole narodne obrambe, je v otvoritvenem predavanju XXII. letnika dne 1. aprila 1975 opozoril:

„Vojna ni več samo spopad vojaških sil v velikih in krutih bojevanjih ter bitkah, ki naj bi premaganemu naložile bolj ali manj težke pogoje. Novi način mednarodnega sožitja, to je, stanje nenehnega konflikta je zamenjalo oni klasični spopad nasprotnikov. Napadalnost je postala vsakdanje doživetje naro-

dov ter je toliko bolj strupena, kolikor bolj je potvorjena in prikrita, pa toliko bolj nevarna, kolikor manj so pozorni tisti, proti katerim je naperjena; posebej, ker nastopa prikrita pod evfemizmi kot „mirna koeksistenca“ in zadnje čase „la denté“ — “

In mi?

„Svet danes kar plava v sanjah o ‚aktivni koeksistenci‘ med svobodo in komunizmom. Zahodni politiki si navdušeno čestitajo za diplomatski uspeh, ki naj bi zanje ta koeksistenca pomenila. — Toda uradna izjava sovjetske komunistične partije z dne 25. junija 1967 pravi med drugim dobesedno: ‚Prvenstvena naloga sovjetske zunanje politike je, da zasigura pogoje za zmago komunizma. Velika dolžnost sovjetskega ljudstva je izgradnja komunizma. Istočasno je to tudi naša prvenstvena mednarodna naloga. Integralni del te politike pa je mirna, aktivna koeksistenca...‘ — Nam ta izjava sovjetske komunistične partije ne pove ničesar novega. Mi smo že od vsega začetka vedeli, da je tudi ‚mirna, aktivna koeksistenca‘ samo eden izmed taktičnih trikov komunizma. — Bodo zahodni politiki verjeli vsaj uradnemu komunističnemu viru, komu tako slavljená ‚mirna koeksistenca‘ koristi...?“ (Za beležnico. — Tabor 1967, št. 8, str. 224.)

Po Kambodji, Vietnamu... — in kar bo še sledilo! — naše usodno vprašanje že izza leta 1967 dobiva prav poseben pomen... — — —

Samo K.

SLUČAJ GEN. LEONA RUPNIKA

(Nadaljevanje)

V vrtincu

Obtožnica

Spomladi 1942. leta so domači okupatorjevi sodelavci na čelu z obtoženim Rožmanom, kaplanom Križmanom, advokatom dr. Šmajdom, industrialcem Avsenekom, advokatom dr. Marijanom Zajcem in drugimi ustanovili z okupatorjevim soglasjem „Odbor vaških straž“, ki je bil organizator edinice bele garde, pa bodisi pod imenom „vaških straž“, „Legije smrti“ ali „MVAC“.

Ta odbor, ki je zasedal v škofijskem dvoru v Ljubljani, je pošiljal k obtoženemu Rupniku svojega člana dr. Zajca in je obtoženi Rupnik odbor podprl z navodili in nasveti.

Da bi izboljšal in utrdil tako nastale kvizlinške formacije MVAC, je obtoženi Rupnik takoj, ko je postal župan mesta Ljubljane, predložil generalu Robottiju obširen pismeni „načrt za uničenje partizanske aktivnosti“ s predlogom, da okupator ojači svoje vojaške posadke po deželi, uvede s pomočjo duhovnikov in županov široko vohunsko mrežo in postavi oddelke MVAC pod svojo neposredno poveljstvo, da bi tako čim uspešneje lahko vodil borbo in izvajal svoje osvajalske namene med našim narodom.

V maju 1943 je v enote MVAC poslal svojega sina Vuka in zeta Dejana Suvajdžića, od katerih je nato prvi poveljeval izvidniški četi MVAC v jurišnem bataljonu divizije „Isonzo“, a drugi pa izvidniški četi, spadajoči v jurišni bataljon „Črnih srajc.“

Obtoženi Rupnik je dne 3. avgusta 1942, to je v dobi, ko je bil ljubljanski župan, predložil generalu Robottiju spisek interniranih jugoslovanskih oficirjev in podoficirjev, „ki so že v Jugoslaviji zagovarjali iste ideološke principe, za katere se Italija že 20 let slavno bori“, in predlagal, da naj okupator te, ki predstavljajo manjšino med interniranimi oficirji, osvobodí in loči od onih, ki so ostali zvesti narodu, ter jih uporabi v sestavku italijanske vojske na raznih frontah kot oficirje v enotah MVAC, v italijanskem upravnem aparatu ali pa v organizaciji fašistične stranke.

Dne 22. marca 1943 je Robottiju ponovno predložil seznam interniranih oficirjev, ki jih je razdelil v tri kategorije, od katerih naj bi bili oficirji iz prvih dveh spričo lojalnosti in privrženosti fašizmu, oni iz tretje skupine pa naj bi zaradi nezanesljivosti do okupatorja še nadalje ostali v internaciji. Teh seznamov se je okupator poslužil in ukrepal po predlogih obtoženega Rupnika.³⁹⁾

Razprava:

Predsednik: — Spomladi leta 1942 ste opazili, da se pripravljajo, da se grupirajo razne protiljudske sile za borbo proti narodnoosvobodilnemu gibanju.

Rupnik: — Že na prekretnici 1941-42 je Tornari rekel, da se pripravlja ustanovitev neke milice. To je bilo januarja ali februarja, jaz tega ne vem; in ko sem nastopil vizito pri Robottiju kot župan, mi je rekel, da se organizira milica. Razložil mi je, da so voditelji duhovniki, učitelji, posestniki in takšni ljudje in kaj mislim o tem. Robottiju sem poslal svoj predlog.

Predsednik: — Vi ste to pismeno napravili. Tukaj imamo dokument, kjer Robotti pošilja vaš predlog s svojim poročilom. Torej vi ste predlagali potem Robottiju, po poročilu, ustanovitev močnih postojank v vseh manjših in večjih vaseh, sestavljenih iz prepričanih antikomunistov kot sodelavcev, v večjih postojankah za ustanovitev protigverilskih enot. Te enote bi morali

³⁹⁾ Tovariš, XXIX št. 41, 15. 10. 1973.

oborožiti mi, je rečeno v italijanskem poročilu, in bi jih morali voditi častniki in podčastniki bivše jugoslovanske vojske, na katere se je mogoče zanesti, in vse to s pomočjo glavnih častnikov. Vidite, to je vsebina vašega predloga.

Rupnik: — Ja, to je pa šef dodal. — Jaz sem s tem predlogom hotel, da res nastane red in mir v pokrajini...

(V dvorani smeh; predsednik opozori na red in tišino.)

...in sem tudi rekel, da je treba človekoljubne oficirje izbrati, ki imajo razumevanje za narod in ki bodo z narodom ljudsko postopali, tako, da jih bo narod uvaževal.

Predsednik: — Torej lahko prečitamo točno. Tak vaš načrt je bil predložen.⁴⁰⁾

Rupnikov načrt za uničenje partizanske aktivnosti:

1. *Uvod:* — Ker je zaradi razbojniške vojne, ki jo vodijo partizani, življenje in delo v Ljubljanski provinci otežkočeno do najvišje mere in zaloga premoga in ostalega goriva, potrebnega za oskrbo mesta Ljubljane za zimo 1942—43, preti s katastrofo, zlasti še, če vzamemo v obzir vojaške potrebe, je nujno potrebno, da se kar najhitreje in z vsakršnim sredstvom pokonča brezvestno delovanje boljševikov.

Ozemlje Ljubljanske province, ki je povsod močno gozdno, je posebno važno in prikladno za način bojevanja, ki ga imajo balkansko boljševistične tolpe, obratno pa so za regularno vojsko, ki takega bojevanja ni vajena, operacije na tem terenu po metodah moderne vojne onemogočene ali vsaj kar najbolj otežkočene.

Zato je torej treba uporabiti vsak sistem in vsak način, ki se je doslej izkazal kot najboljši in najbolj prikladen v borbi proti tolпам na sličnem terenu.

2. *Kontrabande (Streifkorps):* — Dobro disciplinirane kontrabande in dobro oborožene, tako da morejo na terenu vzdržati več dni neprekidno, vodene s spretnostjo in prezirom za nevarnost, bi morale biti najbolj uspešno sredstvo za uničenje partizanskih tolp tudi v najbolj oddaljenih in goratih krajih.

3. *Mreža postojank kot prvi pogoj za uspeh kontraband:* — Organizacija kontraband bi se mogla izvesti in aktivnost teh bi imela uspeh le v primeru, da bi vsaj vsi važnejši kraji province imeli stalne postojanke z dovolj močnimi posadkami italijanske vojske, tako da bi ljudstvo imelo skoraj matematično sigurnost, da je dobro in stalno zaščiten in se ne bi, kot se je to že večkrat pripetilo, našlo naenkrat med dvema ognjema in na ta način v dvomu, ali ravna pametno ali nespametno.

Posadka bi torej morala živeti v svojih krajih in bližnji okolici med

⁴⁰⁾ Tovariš, XXIX št. 44, 5. 11. 1973.

ljudstvom, zlasti v obljudenih krajih, in sicer zaradi tega, da bi isto dobilo popolno zaupanje v „svojo četo“, v „svojega stotnika“, „svoje častnike“ in v „svoje vojake“.

Takoj ko se bodo večja in važnejša središča (mesteca — trgi — vasi z občinskimi uradi — važnejša prometna križišča) in njih okolica zaradi italijanske zasedbe počutila dovoljno zavarovane, se more z gotovostjo pričakovati, da bodo prišli na dan vsi oni elementi, ki so nasproti partizanom in banditom, ter bodo stvorili ono skupino ljudi, iz katere bi se potem po osebnih kvalifikacijah moglo izbrati dobrovoljne antipartizanske borce.

Že zasedba sama kot taka bi predstavljala za partizane hud udarec, zlasti kar se tiče rekvizicij, ki jih vrše, in bi skoraj povsem onemogočila njen prodiranje.

Organizacija pomožnega osebja in kontraband (antipartizanskih edinic): — Organizacija antipartizanskih edinic s pomočjo novačenja slovenskega ljudstva ne sme, z ozirom na pogoje in potrebe po grupicah, polčetah, četah itd., biti izpeljana shematično, ampak mora biti prilagodena individualno. Tako bo, na primer, kak majhen okraj mogel dati samo pomožno osebje (vodiče, ki dobro poznajo kraj, stražarje za kraj sam, obveščevalce itd.), ki ga bo možno dati na razpolago karabinerjem, ki se v tistem kraju nahajajo, ali pa manjšim oddelkom italijanske okupacijske vojske, medtem ko bo v večjih krajih mogoče ustanoviti antipartizanske edinice v številnem stanju od 25 do 150 in tudi več.

5. *Uporaba antipartizanskih edinic:* — Te antipartizanske edinice morajo tvoriti gibčno in vedno pripravljeno hrbtenico mreže, ki bi jo novo-došle italijanske trupe sestavljale po vsej provinci. Glavna naloga antipartizanskih edinic bi bila ta, da pomagajo in podprejo regularne trupe pri njihovih akcijah v težkih krajih, v conah, kjer je gverila najbolj nevarna, in v točkah, ki so za partizane bolj občutljive, ali pa, da bi tudi samostojno, to je, brez regularnih trup vodile akcije skupno z drugimi, bližnjimi antipartizanskimi edinicami.

6. — *Antiboljševistična vzgoja naroda:* — Za duhovno in moralno pripravo naroda k tej borbi pridejo v poštev predvsem one osebnosti, ki so vezane na ljudstvo in ki ga duhovno vodijo in so fanatični nasprotniki boljševizma, anarhije in zanikovanja Boga (mladi duhovniki, učitelji, gospodarstveniki, poljedelci, lesni industrijalci itd.) ter so že vnaprej določeni za voditelje duhovne borbe na agitatorskem in propagandističnem polju. Prav tako kot na duhovnem, so tudi na vojaškem polju potrebni voditelji iz slovenskih vrst.

7. — *Izbira vojaških poveljnikov antipartizanskih edinic:* — Za vojaške poveljnike antipartizanskih edinic bodo prišli v poštev predvsem slovenski aktivni in rezervni častniki in podčastniki, ki so trenutno vojni ujetniki. Izbiro teh bi seveda morali izvršiti tajno, in sicer naj bi to opravil kak

italijanski častnik, ki si je po službenih dolžnostih, ki jih je doslej vršil v Ljubljanski provinci, nabral že dovolj osebnih poznanstev med pripadniki bivše jugoslovanske vojske.

8. — *Osvoboditev iz koncentracijskih taborišč*: — Osvoboditev izbranih oseb iz ujetništva je treba opravičiti z dokaj vidnimi vzroki (poroke, rojstva, izpiti, smrti, bolezni itd.) in sploh izvesti jo kot povsem slučajno. Prav tako, kot bi za italijansko državo, provinco in za slovenski narod še število takih elementov, ki so se že od davno navzeli fašistične ideologije o novi Evropi, kar najbolj povečalo, prav tako bi bilo koristno poskrbeti za to, da se ti lojalni častniki ločijo od onih, ki so ideološko nam sovražno usmerjeni in ki jih je seveda treba zadržati v taboriščih. To ločitev bi bilo treba izvesti v toliko večji meri, ker bi te disciplinirane vojake mogli koristno uporabiti, ne samo v antipartizanskih edinicah, ampak tudi v kakršnem koli drugem poslu ter bi na ta način pripomogli k toliko zaželenemu sodelovanju.⁴¹⁾

9. *Zaključek*: — Iz gornjega sledi, da je za sodelovanje slovenskega naroda proti partizanom potrebno:

a.) Za duhovno pripravo in novačenje ljudstva z vsemi sredstvi in brez obotavljanja pripraviti do delovanja krajevne osebnosti vseh razredov, katarih agitatorska aktivnost je plod njihovega osebnega prepričanja in fanatičnega nasprotstva do partizanstva, vojaških, civilnih in državnih organov.

b.) Za vojaško pripravo pa izbrati častnike, podčastnike, orožnike in policiste itd., slovenske narodnosti in to na prej omenjeni način.

Organizacija in delovanje bi se tako začela v vseh krajih, kjer je teren pripravljen za pobijanje partizanstva, začenši seveda z glavnimi kraji, ki se zaradi močne italijanske posadke smatrajo za povsem varne, potem pa dalje ob glavnih prometnih žilah (železnicah in cestah). Na ta način bi imenovane okupacijske trupe ob sodelovanju z lokalnimi antipartizanskimi edinicami kaj kmalu mogle s čistkami udušiti partizansko gibanje.

Prejisednik: — Ali ste vi v tem času, to je spomladi 1942, vedeli za snovanje teh vaških straž, vam je o tem poročal Tornari?

Rupnik: — Poročal je tudi Robotti in v mesecu juniju sem dobil dva obiska dr. Zajca. Prvič mi je povedal v imenu odbora, da mislijo, naj sprejemem organiziranje in vodstvo teh vaških straž, drugikrat pa zopet,

⁴¹⁾ Bralec mora vedeti, da citat ni vzet iz originala, ki ga je predložil gen. Rupnik, ampak je prevod iz italijanščine nazaj v slovenščino. Na odstavke o „pripadnosti fašistični ideologiji o novi Evropi“ in podobne pripise misli gen. Rupnik, ko zgoraj v citatu iz razprave poudari: „Ja, to je naš šef (italijanskega štaba) dodal.“ Dokaz za to je npr. tudi uporaba prve osebe množine: „nam“ itd.

in pri drugem obisku na izrecno vprašanje, ali naj se odbor drži Graziolija, sem mu odgovoril, naj se drži Graziolija.

Predsednik: — Kakšen predlog vam je stavil dr. Zajc?

Rupnik: — Mi je samo prinesel vabilo odbora vaških straž, da pridem tja v odbor in da sem po odborovem mišljenju jaz poklican, da vodim in organiziram to organizacijo vaških straž.

Predsednik: — Vi pa tega niste sprejeli?

Rupnik: — Ne!

Predsednik: — Zakaj ne?

Rupnik: — Ker se to ni, kako bi rekel, skladalo kot županu mesta Ljubljane. Jaz tega nisem mogel storiti, da bom obenem vršil tudi vojaško funkcijo, in sem rekel, moje delo je mirno delo.

Predsednik: — In ste zaradi tega tudi poslali načrt za uničenje partizanske aktivnosti.⁴²⁾

Dušan Željcnov:

Kaj pa piše Rupnik o vsem tem v svojih še neobjavljenih zapiskih?⁴³⁾

Rupnikov zapis:

Nekaj dni potem, ko sem sprejel dolžnost župana, me je v mojem stanovanju obiskal neki gospod, ki sem ga bil pogosto videl tako pri načelniku štaba armadnega korpusa kot tudi pri sekretarju visokega komisarja g. Ruffiniju vedno s kratko pipo v ustih. To je bil odvetnik dr. Marijan Zajc. Potem, ko mi je povedal nekaj svojih doživljajev z bega na riviero, kjer je bila še vedno njegova družina, s potovanja po Italiji in z vrnitve v Ljubljano, se mi je predstavil kot pripadnik JNS. Potem je prišel na predmet svojega obiska.

Prišel je po nalogu odbora vaških straž. Omenjeni odbor je imel kakih 20 članov in je zasedal pri škofu. Večina članov je mišljenja, da bi moral jaz kot najvišji aktivni oficir celotno zadevo vzeti v roke. Navedel je tudi nekatera imena članov odbora, kot Avsenek, Sodja, Križman, Stare in še precej drugih, toda ne morem se več spomniti, ker teh gospodov ne poznam.

Spomnil sem se, da mi je bil pred približno pol leta kapetan Tornari omenil, da po vaseh ustanavljajo samoobrambne enote iz domačinov za obrambo pred partizani, da so nekateri voditelji, študentje in kmetje zelo aktivni in iznajdljivi in da to akcijo podpira tudi italijanska vojska.

Rekel sem mu, da, če italijanska vojska iskreno in po ukazih od zgoraj hoče naše kmete zares uspešno ščititi pred revolucionarnimi iregularci, to je, pred partizani, to pač lahko stori, ker je je dovolj. Ustvarjati iregularce na drugi strani pa pomeni organizirati državljansko vojno, ki je od vseh vojn najslabša že zaradi nedoglednih posledic, ki jih provocira.

Če italijanska vojska nima namena vmešavati se v naše zadeve in če

⁴²⁾ Tovariš, XXIX št. 45, 12. 11. 1973.

⁴³⁾ Tovariš, XXIX št. 41, 15. 10. 1973.

hočejo za nerevolucionarno prebivalstvo partizanom zoperstaviti nekaj domačega, potem mora biti to v vsakem primeru nekaj elitnega, to je, majhna narodna vojska, ki se ne sme znati samo pogumno in spretno boriti, temveč mora biti tudi v vsakem drugem pogledu najvišjih kvalitet in si s tem pridobiti narod, da jo prizna kot svojega zaščitnika.

Ko sem v času po tem razgovoru zelo pogosto in podrobno razmišljal o tem vprašanju, sem uvidel, da so moji pogoji v danih okoliščinah neizvedljivi in da je vendar bolje poskusiti, da bi vojno med partizani in nepartizani vendar še preprečili ali vsaj ublažili na najmanjšo možno mero.

Po odhodu dr. Zajca si nisem mogel kaj, da bi si ne zastavil dvoje vprašanj: zakaj so šele zdaj prišli, ko sem postal župan in torej civilist, in, če pod „vaškimi stražami“ razumejo neko enoto, vzorno, majhno narodno vojsko, ali pa ima vsaka strankarska skupina v vidu svojo strankarsko gardo.

Še enkrat, če se ne motim, štirinajst dni kasneje, je bil dr. Zajc glede iste stvari pri meni in odšel je z istim rezultatom. Med drugim obiskom me je vprašal, in to izrecno po nalogu odbora, katere italijanske oblasti naj se, po mojem, odbor drži: — vojaške (XI. korpus) ali upravne (visoki komisariat). To je bilo spolzko vprašanje; lahko pa je bila tudi past zame. Toda prepričan, da ima visoki komisar več razumevanja in več iskrenih simpatij za naš narod kot XI. Corpo d' Armata, pa tudi glede na to, ker so imele vaške straže samo vrednost nekakšne lokalne milice ali vojaške policije za neposredno čuvanje vasi ali hiš, sicer pa so bile nasprotno za vojaške tehniške in operativne akcije nesposobne, sem svetoval, naj se odbor drži visokega komisarja.

Dolgo časa o odboru nisem ničesar slišal; bil sem takorekoč že pozabil nanj. O bojih in spopadih vaških straž s partizani so mi pač kapljale nepovezane vesti ali drobci z najraznovrstnejših strani. Kot župan sem se namreč moral pogovarjati s številnimi ljudmi, pa so mi številni povedali po malem nekaj.

Za akcije italijanske vojske, tako velike kot male, storjene 1942. in 1943. leta, sem zvedel običajno iz razgovorov, ki sem jih imel z Italijani na magistratu, pri visokem komisarju ali XI. Corpo d' Armata. O teh spopadih, bojih in akcijah sem približno najpopolnejšo podobo dobil od ljudi iz pokrajine, ki so v svoji beži ali stiski prihajali k meni, ali pa so me hoteli med obiskom spoznati; to pa so bili kmetje, mali uradniki, učitelji itd.

Strašno in neznosno pa je postalo in se potenciralo, po poročilih prihajačev iz pokrajine, postopanje in obnašanje italijanske vojske. V akcijah je v celih pasovih izvajala tako imenovane čistke, vse človeške naprave, cele vasi s hišami in ekonomskimi poslopji, šolami in drugimi javnimi zgradbami je preprosto zažgala, živino pa, če ni zgorela, je zaplenila. Ljudi pa, v kolikor niso bili ubiti, so odgnali v internacijo.

Večkrat sem prosil generala Robottija, pa tudi njegovega načelnika štaba, naj prizanese ta čisto nedolžnemu ljudstvu. Nato je vedno zaukazal, naj mi preberejo poročila o bojih, v katerih so trdili, da so na določeno četo tega in tega dne ob X uri streljali, na primer, iz vasi N, in da so zato morali storiti ukrepe v smislu obstoječih pravil, predpisov in ukazov.

Da bi imel priložnost za čisto objektivno preverjanje stanja in dogodkov v pokrajini, kot tudi, da bi kaj koristnega zvedel o razmerah v vaških stražah, sem nagovoril starejšega sina in zeta Suvajdžića, naj se prijavi za sprejem v vaške straže. Povpraševala sta pri tovariših in zvedela za naslov pisarne, ki je sprejemala prijave za vaške straže. Sin in zet sta mi sporočila, da sta se prijavila, da so ju tudi zabeležili, toda takoj so jima rekli, da vaškim stražam za zdaj oficirji niso potrebni.

Pomislil sem, da je odbor za vaške straže užaljen, ker 1942. leta nisem hotel sprejeti njegove ponudbe (in celo nisem hotel pripadati temu odboru) in sem svoj namen, naj Vuk in Dejan vstopita v vaške straže, že opustil.

V tem je zet od nekega tovariša zvedel, da organizacijo in formacijo vaških straž izvaja in nadzira neki italijanski general v službi štaba korpusa. Pozanimal sem se za tega generala in poslal k njemu sina in zeta, naj mu povesta, da čakata na sprejem v vaške straže in da bi rada zvedela, zakaj ju niso poklicali, in da prosita za razpored. General ju je osebno zaslišal in ko je videl, da sta kapetana planinca, usposobljena praktično s potrebnimi specialnostmi v planinskih četah, odlikovana smučarja, in da je eden še celo preveč izurjen, je dal vsakemu takoj po eno slovensko izvidniško četo. Ti četi sta bili edini na daleč gibljivi enoti vaških straž ter sta bili pri vseh akcijah taktično samostojno uporabljene, to je v praksi: običajno sta izvlekli italijanska bataljona, katerima sta bili dodeljeni, iz težkih situacij.

Že po vrnitvi s prvih akcij meseca junija 1943. leta sem dobil podatke od sina in zeta o tem, kar sem si že bil pri sebi mislil, in spoznanje o še mnogo hujših dejstvih. Vaške straže da so zares izraz spontane, samonikle obrambne volje, toda spremenjene v običajno italijansko prevaro, izigrane kot kamuflaža za maskiranje nasilja nad našim narodom. Da je ravnanje z ljudmi brezobzirno do skrajnosti. Da so, zares, tudi pošteni Italijani s človeškim prizadevanjem, vendar ne uspejo vedno tako, kot bi hoteli. Vaške straže da so tako rekoč brez resnejše vojaške vrednosti in so lokalno koristne samo, če imajo slučajno dobre in spretnne voditelje.

Povedala sta mi številne podrobnosti o njunih osebnih doživljajih, izkušnjah in opažanjih, zlasti v odnosu do vaških straž. Stanje v vaških stražah je na stopnji slabe milice in velika škoda je, ker so vojaki — vaški stražarji, možje in fantje sami po sebi kvalitetno odlični, vendar pa bi se morali šele začeti uriti, disciplinirati, kvalitetno dvigniti, ker bi opremo in orožje končno našli oziroma preprosto vzeli. Tega je dovolj in partizani preprosto jemljejo, ne da bi se Italijani zaradi tega kaj posebej razburjali.

Končno mi je moj sin Vuk, ki je bil dodeljen jurišnemu bataljonu divizije „Isonzo“, sporočil, da je zares, ne pri jurišnem bataljonu, temveč pri drugih italijanskih četah, opazil znamenja razkroja in iz razgovorov, preprirov, psovok in pripomb vojakov in oficirjev razbral, da je Italijanom vojskovanja dovolj; da naj duceja, kralja in generale vzame vrag in sploh, da naj se obrnejo proti Nemčiji in tako končajo vojno.

Zet Suvajdzič, s slovensko jurišno četo dodeljen bataljonu črnih srajc, ni opazil nobenega razkroja pri tem bataljonu, prej nasprotno. Da pa so vsa ostala Vukova opažanja točna.

Morali smo se odločiti, ker smo imeli zdaj dober pregled nad resničnim stanjem v pokrajini; da sin in zet spet zapustita vaške straže in nadaljujeta privatne študije za kako pametno zaposlitev v civilu. Oba sem prosil, naj še naprej budno spremljata stanje in dogodke, da dvigneta svoji četi na čim višjo vojaško raven in da naj bosta posebej, kjerkoli je to mogoče, ljudstvu v pomoč in zaščito pred samovoljnim nasiljem Italijanov.⁴⁴⁾

⁴⁴⁾ Tovariš, XXIX št. 42, 22. 10. 1973.

Izjava glavnega odbora ZDSPB Tabor

Slovensko Domobranstvo, in še posebej tisti njegov del, ki je bil zločinsko poklan pred 30 leti, je last vsega slovenskega naroda.

Zato ima vsaka slovenska organizacija v zdomstvu pravico, da se tega jubileja spomni na sebi primeren način. ZDSPB Tabor, kot je to že objavljeno, priredi svojo proslavo 30-letnice Vetrinjske tragedije 15. junija 1975 na Slovenski Pristavi v Genovi, Ohio. Ta proslava je osrednja in se jo bodo udeležile in pri njej sodelovale vse Taborove organizacije. Prireja jo posebni odbor v okviru glavnega odbora ZDSPB Tabor.

Glavni odbor ZDSPB Tabor, ki pripravlja to proslavo, tako kot v preteklosti, tudi letos iskreno vabi vse Slovence, posameznike in organizacije, da se udeležijo te proslave obenem pa jim tudi priporoča, da se udeležijo vseh drugih proslav, ki bodo morda izvršene v tistih dneh.

NA ROMANJE – KAM?

Slovenci radi romamo, saj je bila to naša tradicija več stoletij. Po hribčkih naše dežele so posute cerkvice, ki dajejo tako slikovitost naši zemlji kot nikjer na svetu.

Naši ljudje so romali v božjepotne cerkve na Brezje, Lurd pri št. Jerneju, Zaplaz, Sveto goro, Višarje itd.

Tu v Argentini tudi romamo v Luján in Lourdes, vsaj mi iz Buenos Airesa. Trpljenje slovenskega ljudstva se je zlivalo v globoki veri pred oltarjem in zgarani ljudje, so se olajšani vračali na svoje domove.

Velik skok romanja pa je Sanjuški „charter“ kjer bo kar 150 Slovencev zasedlo srebrno ptico in odletelo za Sveto leto, na romanje.

Vprašam pa se, je to res romanje? To pač ne bo romanje tistih zgaranih od sonca ožganih obrazov, ki so s cekarjem in mašnimi bukvami zasedli lojtrski voz in prežeti z vsem kar so jih dedje učili poklekali na gola kolena in molili — molili...

Svet se spreminja in tudi naš romar. Vsi se pripravljajo: kupujejo dolarje, bogate kovčke in obleke. Nihče ne misli samo v Rim, kamor je romanje za Sveto leto namenjeno. Evropa je v pomladi — poletju kot pred 30 leti. Ali ni bahaštvo že bogatih Slovencev spravilo to navidezno romanje na dan. Skoro vsak „romar“ bo šel domov na obisk in je Sveto leto le vzrok, da ne izgleda tako očitno kam se bo romalo.

Nimam nič proti, če gre kdo domov in z odprtimi očmi gleda okrog sebe. Boleče pa je, ko se vračajo taki romarji in govore vse mogoče stvari le na strašno trpljenje pred 30 leti pozablja. Prav bi bilo, da bi ti romarji poromali ne v Rim ampak v Kočevje, Celje in tam prižgali žegnano svečo v eni izmed tistih cerkvic, ki so bile priče krikov in strelav naših bratov in sestra, ki so v tako kratkem času pri marsikom padli v pozabo. Nihče od slovenskega tiska ne reče ničesar. Pa ni prav. Ali res moramo ravno za 30-letnico naše tragedije hoditi domov kot bogati „Amerikanci“. Ali bomo res tiho in srečni, da lahko razkazujemo naše bogastvo doma? Kje je ponos, kje značaj naših pradedov? Večkrat mi očitajo, da je to starokopitnost in da je pač že čas, da pozabimo kar je bilo! Ali smo tako nevedni naše zgodovine, ali res ne vemo več ob asadu in vseh dobrotah, da so naši veliki trpeli vsa mogoča preganjanja, da je narod ostal na svoji zemlji in Slovenec.

Slovenski romar premisli kaj delaš, vedi da boš hodil po sveti slovenski zemlji, ki je polna neznanih grobov in napita s krvjo, da je v njej strohnelo tisoče src, ki Ti nemo govore: „Vsaj Vi nas ne pozabite, ko smo že tu bili opljuvani in okradeni, še po smrti vseh človeških pravic. Dali smo svoja mlada življenja — tudi za Vas, romarji, tudi za Vaš rod v tujni, da mu je življenje lepo in lahko.“

Ne bodimo šleve, take kot so rdeči doma, ki sprejmejo vsakogar samo,

da prinese devize. Ne bodite bedaki kot mnogi, ki se puste voditi od tamkajšnjih oblasti celo na Urha, kjer jim razkazujejo zločine, ki so jih zakrivali sami. Ne glejte z odprtimi usti par asfaltiranih cest in deset nebotičnikov v Ljubljani, brez da bi pomislili, da je za ceno tega na tisoče ljudi v Nemčiji, da so dobili brezmejno vsoto dolarjev, da so imeli na tisoče modernih sužnjev in, da ravno ti „pobožni romar“ daješ devize in molčiš kot bi ne znal govoriti.

Mislím, da bi marsikateri molčeči slovenski časnikar znal bolje napisati kot sem to storila jaz. In vendar...?

Vsem tem romarjem želim, da bi res romali po naši prelepi slovenski zemlji, da bi vedeli kod hodijo, da bi za 30-letnico genocida naroda ne bili samo bahaški Amerikanci, ampak bi sklonili glave pred neznanimi grobovi naših pomorjenih in zmolili: „Oče — naš.“

Kardinal Mindszenty in njegova usoda

Kol je bil pričujoči sestavek v tisku, nas je dohitela novica, da je kardinal Mindszenty 6. maja umrl na Dunaju. (op, ur.)

Lansko leto je izšla knjiga „Spominov“ kardinala Mindszentyja, ki ima tudi naziv primas Madžarske, kar pomeni voditelj vseh madžarskih škofov in prvak na Madžarskem.

Mindszenty je po vsem svetu znan po svoji trdi in brezkompromisni borbi proti vsiljenemu komunističnemu režimu. Boril se je za svobodo vere in vesti tako posameznika kakor tudi vsega madžarskega naroda. V tej borbi je Mindszenty, sledeč glasu svoje vesti in prepričanja, žrtvoval vse kar je imel in izpostavil svojo osebo mučenju in preganjanju ter stavil na kocko tudi svoje življenje.

V naslednjem bomo na kratko podali najvažnejše odstavke iz knjige tega velikega človeka.

Josef Mindszenty se je rodil l. 1892 kot sin malega kmeta in viničarja. V duhovnika je bil posvečen l. 1915 in je nato deloval kot katehet in dušni pastir ter se zelo odlikoval pri svojem delu.

Marca l. 1944 je postal škof v mestu Veszprem. Vlada je bila tedaj v rokah madžarskih nacistov, v deželi sami pa so stale nemške čete. Mindszenty je kot škof takoj pokazal pogum in odločnost v obrambi krščanskih načel. Ostro je nastopil in javno protestiral proti zatiranju in pobijanju Judov s strani madžarskih in nemških nacistov. V javni spomenici je tudi zahteval od vlade, da napravi konec strašnemu uničevanju madžarske zemlje v bojih med Nemci in Sovjeti, ko je fronta tedaj potekala sredi Madžarske. Nacisti so ga zato zaprli in vrgli v ječo iz katere je prišel šele potem, ko so se nemške čete umaknile iz Madžarske.

Prihod Sovjetov

S prihodom sovjetskih čet koncem l. 1944 in v začetku l. 1945 je nastopilo za Madžare eno najbolj strašnih poglavij v njihovi tisočletni zgodovini. Divjanje, ropanje in posiljevanje žensk s strani „rdečearmejev“ je bilo strahotno in se ne da z besedami opisati. Koder je prodirala sovjetska vojska, so ostajale za njo prazne, do kraja izropane hiše in domačije brez vsakega živeža. Neredek pojav v tistih dneh so bili očrneli zidovi in pogorišča, ker so pogosto sovjetski vojaki požgali hiše in posestva. Pokradli in oropali so obleke, obutev in drugo, tako da so v mnogih krajih ljudje ostali brez vsega. Edino kraji, oddaljeni od glavnih cest in ležeči vstran od

prometnih žil, so se delno rešili te usode, ker so šle sovjetske čete hitro skozi.

Toda izguba materialnih dobrin ni najstrašnejše in se da prenesti. Najbolj nečloveško pa je bilo posiljevanje madžarskih žen in deklet. Rdečearmejci so se lotili vsake od starejših zrelih žensk pa do še nedoraslega dekleta. Kot tipičen primer tedanjih dni navaja kardinal, da je v njegovi škofiji v okolici mesta Veszprem 17 sovjetskih vojakov zlorabilo ženo krajevnega notarja, katero so nato skupaj z nedoletnim sinom, ki je skušal mater braniti, ustrelili pred hišo. Ko je njen mož notar ves iz sebe letel na sovjetsko komando in protestiral pri oficirjih, so ga aretirali in poslali v koncentracijsko taborišče, češ, da se je „upiral osvobodilni rdeči armadi“. Takih in podobnih primerov je bilo tiste tedne in mesece na Madžarskem na deset tisoče.

Ko je Mindszenty tisti čas potoval skozi manjše mesto Sopron, je doživel, da se je tam par dni po vkorakanju rdeče armade zateklo v mestno bolnišnico usmiljenih bratov preko 1.000 posiljenih in telesno težje poškodovanih žensk. Od teh so pri približno 800 ženskah zdravniki ugotovili povrh vsega še okuženje s sifilisom. Ni bil osamljen primer, da so sovjetski vojaki žensko po posilstvu umorili. Mnogim ženskam pa se je zmešalo ali pa so napravile samomor.

Moški, ki so poskusili braniti napadene ženske, so to dostikrat plačali z življenjem. Tako je n. pr. bil ubit prijatelj Mindszentyja, škof Apor v mestu Győr. V škofijsko hišo so se zatele ženske in se skrile v klet. Ko so rdečearmejci vdrli v hišo, je škof Apor stopil na stopnicah pred nje in jih skušal pregovoriti, naj pustijo ženske pri miru. Poživljeni sovjetski vojaki so ga na mestu ustrelili.

— * —

Mindszentyjevo pripovedovanje se docela strinja s tem, kar piše Milovan Djilas v svoji knjigi „Pogovori s Stalinom“. Ko je namreč prodirala sovjetska vojska skozi severni del Jugoslavije, so se tam dogajale iste stvari, to je ropi, posilstva in umori. To je zavzelo tak obseg, da sta bila Tito in Djilas, ki je bil tedaj podpredsednik vlade, prisiljena intervenirati pri sovjetski komandi. Tito je to storil na fin in rahel način, ker mu je bila važnejša njegova pozicija pri sovjetih, ki so ga ustoličili v Beogradu, kakor pa trpljenje preprostih ljudi, ki ga je prizadejala rdeča armada. Mnogo ostrejši je bil pri svojem protestu Djilas, ki je med drugim sovjetskemu generalu dejal: „Ljudje primerjajo divjanje rdeče armade z nastopom angleške vojske, ki kaj takega ne počne.“ S tem je Djilas izzval strašno jezo sovjetov in je v tem incidentu treba iskati začetek Djilasovega odklona od komunizma.

V resnici divjanje rdeče armade po nečlovečnosti daleč presega to, kar so delale nemške čete in SS oddelki. Tako poživljenost in nečlovečnost

je zmogel sovjetski človek, produkt komunistične miselnosti in vzgoje. Lenin je trdil, da bo s svojim sistemom ustvaril novega človeka in ga dvignil do zvezd, v resnici pa ga je pahnil v take nižave, v katerih se človek še nikdar ni nahajal, odkar živi na svetu kot razumno bitje.

Značilno je namreč, da noben sovjetski vojak ni bil klican na odgovor ali kaznovan zaradi teh množičnih zločinov, izvršenih pred očmi vseh. Nasprotno, sovjetska komanda je to dopuščala kot nekaj povsem razumljivega. Na drugi strani pa so politični komisarji po četah denuncirali vojake zaradi ene same besede kritike proti Stalinu ali partiji in je bila, po pričevanju Solženicina, običajna kazen za tako nepredvidno izrečeno besedo 10 let koncentracijskega taborišča.

— * —

V prvih mesecih sovjetske okupacije je na Madžarskem nastala strašna lakota in pomanjkanje najbolj potrebnih stvari, ker je sovjetska vojska ljudi temeljito izropala. Mindszenty je z vsemi silami podprl dobrodelné ustanove in cerkveno Caritas. Z velikim trudom in požrtvovanjem je Cerkev dobila pomoč za stradajoče in potrebne iz Amerike in zapadnih držav. Istčasno pa je od sovjetske strani prihajala v deželo edinole rdeča propaganda

Mindszenty postane primas in kardinal

Septembra 1. 1945 je bil Mindszenty imenovan za nadškofa v mestu Esztergom. Vsakokratni nadškof v tem mestu je bil obenem primas madžarske cerkve, ki je v prejšnjih stoletjih kronal madžarske kralje. Pozneje pa je bil primas nesporni duhovni vodja vseh madžarskih škofov in je po tradiciji imel pravico intervenirati v državnih zadevah, svetovati ali opominjati državne predsednike in velikaše. Papež je brez dvoma imenoval Mindszentyja na tako važno mesto zato, ker je vedel, da je izredno trden in sposoben človek, ki bo znal v viharnih časih voditi madžarsko cerkev.

Februarja 1. 1946 je sledilo imenovanje za kardinala. Ko mu je papež Pij v Rimu v navzočnosti 32 kardinalov pri ceremoniji izročil rdeči kardinalski klobuk, mu je z ganljivim glasom dejal: „Od vseh navzočih kardinalov boš Ti prvi, ki bo okusil mučeništvo, katere simbol je ta rdeča kardinalska barva.“ Ni trajalo dolgo, da so se papeževe besede uresničile...

Komunisti pridejo na krmilo

V tem času so začeli komunisti premišljeno in na premeten način izvajati načrt, da pridejo dokončno na oblast. Treba je namreč vedeti, da sovjeti po okupaciji Madžarske niso mogli kar tako postaviti madžarske komuniste na vlado. Zaradi mednarodnih pogodb z zavezniki je namreč poslovala na Madžarskem kontrolna komisija zapadnih držav in Sovjeti so bili prisiljeni koncem 1. 1945 dopustiti splošne volitve. Komunisti so sicer

delali vse mogoče ovire, da volitve niso bile svobodno izpeljane. Tako n. pr. niso pustili, da bi nastopile vse stranke, izvajali so preko sovjetske vojske velik pritisk na volivce in goljufali pri sestavi volilnih list. Kljub temu je bil rezultat za rdeče porazen. Nekomunistična stranka malih posestnikov je dobila 58% glasov, komunisti pa kljub terorju, propagandi in goljufijam samo 16%. Vendar pa je na zahtevo Sovjetov bila vlada sestavljena tako, da so mali posestniki imeli samo pol ministrov, drugo polovico pa levičarske stranke. Poleg tega je sovjetski komandant v Budimpešti enostavno določil, da pripade najvažnejše mesto — to je notranje ministrstvo in policija — komunistom.

Rdeči so začeli počasi, toda nepopustljivo stiskati svoje jeklene klešče, katerih prvi korak je bila sovjetska okupacijska armada, drugi korak pa je bilo notranje ministrstvo in policija v rokah domačih madžarskih komunistov.

Začela se je akcija za dokončno polastitev oblasti. Policija v rokah komunistov je nastopila z grožnjami in nasiljem proti vsakomur, ki se ni hotel vdati komunističnemu pritisku. Nekomunistični poslanci v parlamentu so bili izpostavljeni aretacijam in zaporu, če niso glasovali tako, kakor so hoteli rdeči. Policija je začela ljudi, ki so bili komunistom na poti, obtoževati neke namišljene zarote proti režimu ter so drug za drugim izginjali v ječah. Začel je val terorja. Mnogo ljudi je zbežalo čez mejo, med njimi tudi poslanci, kar je zmanjšalo odpor proti komunistom v parlamentu. Oblast je neopazno, toda trdno prešla v roke komunistov in njihovih soprotnikov, to je ljudi drugih strank, ki so igrali vlogo lutk v rokah rdečih.

Boj proti veri in cerkvi

V okviru splošnega dogajanja na Madžarskem so začeli komunisti tudi neizprosno boj proti veri in cerkvi. Šlo je za nepremostljivo nasprotje med komunističnim režimom in cerkvijo.

Komunisti so odvzeli in podržavili vse katoliške šole, zavode in ustanove. Samostani in redovi so bili razpuščeni. Hoteli so pa tudi do kraja preprečiti vse cerkveno kulturno in dobrodelno delovanje n. pr. pomoč za lačne in potrebne. Imeli so namen doseči popolno podreditev cerkve, ki naj bi delovala kot nekaj privesek režima in slepo podpirala s prižnice in drugod vso politiko komunističnega režima. Še več, hoteli so tudi razkrojiti cerkev od znotraj in poseči v samo, čisto cerkveno organizacijo, nastavljanje duhovnikov, imenovanje škofov, cerkveno disciplino in širjenje nauka. Ravnali so se po sovjetskem vzoru, ko so na isti način boljševiki v Sovjetiji Cerkev docela uničili in razkrojili pod patriarhom Tihonom. Cerkev bi bila s tem — kakor v S. Z. — omejena zgolj na nekaj zunanjega bogoslužja, katerega bi se lahko brez večjih ovir udeleževalo nekaj starih ljudi in kmetič. Pa še tisto bi bilo izpostavljeno šikanam in samovoljnosti poedinih funkcijo-

narjev državnega urada za verska vprašanja, ki so vzeti iz vrst komunistične policije in najbolj zagrizenih ateistov.

Madžarski škofje pod vodstvom kardinala Mindszentyja niso bili proti temu, da pride do ločitve cerkve od države. Sprijaznili so se tudi z odvzemanjem cerkvenega imetja. Trudili pa so se, da bi obdržali svoje številne in dobro razvite katoliške šole.

Ohraniti pa so hoteli za vsako ceno — in to je bila odločilna točka — notranjo svobodo pri cerkveni organizaciji in širjenju verskega nauka. Če bi namreč škofje pristali še na notranji razkroj cerkvene organizacije in njeno podvrženost režimu, potem bi s tem podpisali likvidacijo svoje lastne cerkve in bi jo mirno izročili v roke nasilnim ateistom. Prav ta notranji razkroj cerkve pa so razumeli komunisti pod frazo „da mora priti do sporazuma in mirnega sožitja med cerkvijo in državo.“

Aretacija, mučenje in obsodba

V zastrupljenem ozračju sovraštva in hujskanja so začeli komunisti s sistematičnimi napadi na najbolj odločne škofe in vidne katoliške osebnosti. Gonja se je predvsem osredotočila na kardinala Mindszentyja, katerega so napadali po radiju in časopisih. Poleg tega so po ulicah mest in večjih krajev psebni zvečniki ponavljali vsako uro preko dneva laži, klevete in napade na kardinala in Cerkev. Pobirali so podpise proti njemu in brutalno strahovali one, ki niso hoteli podpisati.

Po božičnih praznikih 1. 1948 je bil Mindszenty aretiran in odpeljan v zapore komunistične policije v Budimpešti. Začela so se nočna zasliševanja. Silili so ga naj podpiše in prizna komunistične obtožbe: da je hotel spraviti na madžarski prestol Otona Habsburškega, da je pripravljaval državni udar proti komunistom, da je bil v zvezi z ameriškim poslaništvom in da je poskušal pripraviti ameriško vlado do tega, da bi začela tretjo svetovno vojno proti Sovjetom. Ker so bile obtožbe popolnoma izmišljene in neresnične, Mindszenty protokola ni hotel podpisati.

Ko je podpis odklonil, so ga z udarci zbili na tla, mu strgali obleko s telesa in ga pretepali z pendrekom. Ko je vsled bolečin izgubil zavest, so ga polili z vodo in spravili k sebi. Nato se je cela igra začela iznova: siljenje k podpisu, neusmiljeni udarci in tepež in zopet zdravljenje z vodo. To so bila nočna zasliševanja in se je to vsako noč ponavljalo štirikrat ali petkrat.

Čez dan je bilo v celici okrog njega vedno pet oficirjev komunistične policije, ki mu niso dovolili, da bi zaspal. Čim so mu oči padle skupaj, so ga takoj zdramili. Med jedi so mu mešali droge, ki hromijo človeško voljo in napravijo sčasoma iz človeka duševno razvalino. Vsak dan dvakrat ga je pregledala komisija treh zdravnikov, ki so imeli dvojno nalogo: paziti, da komunistična policija ne bi šla predaleč z udarci in bi v tem primeru

nastopila smrt zaradi srčne kapi. Drugič pa so zdravniki načrtno opazovali učinek med jedi pomešanih drog.

Ker Mindszenty še vedno ni hotel podpisati lažne obtožbe, so nekaj noči popolnoma opustili zasliševanje in nadaljevali samo z mučenjem. Neki major komunistične policije se je ponoči zaprl z Mindszentyjem v večjem prostoru v kleti. Kakor konj, ki ga dresirajo, je moral kardinal popolnoma nag teči v krogu po prostoru, vmes so pa padali udarci s pendrekom.

Naslednje noči so spet začeli z zasliševanjem, po dnevi pa pazili, da kardinal ni spal. Poedine točke obtožnice so mu uro za uro ponavljali, govoreč eno in isto. Na človeka, ki več dni ni spal in se od udarcev komaj drži na nogah, napravi to učinek, da začne počasi verjeti, da je to res, kar mu kar naprej govorijo. Poleg tega je na izmučenega Mindszentyja močno vplivalo, ko je iz drugih celic slišal krike bolečin jetnikov, katere so mučili, kakor je pozneje izvedel, na veliko bolj brutalen način, kakor pa kardinala, za katerega so pripravljali velik proces, kjer bi tudi tuji novinarji imeli možnost videti na njem sledove mučenja. Mindszenty pravi, da so komunisti druge jetnike dostikrat žgali z cigaretnimi ogorki ali jim vtikali igle pod nohte.

Kardinal se spominja, kaj se je dogajalo okrog njega prvih 10 ali 14 dni. Potem pa je začel pod vplivom nespečnosti, udarcev in uživanja drog, izgubljati spomin, voljo in sploh sposobnost misliti ali dojemati. Pravi, da se je nahajal nekako v takem stanju kakor človek, ki se po operaciji prebuja iz narkoze in ne ve, ali je to, kar vidi in sliši okrog sebe, resničnost ali samo blodne sanje.

Kardinalova osebnost je bila razbita in ne ve ter se ne spominja več, kaj je tedaj delal, govoril in podpisal. Verjetno so tedaj od njega dobili podpise na izjave, ki jih je prej odklanjal.

Po 4 tednih mučenja je policija tepež za dva dni ustavila, nato pa so je začela 3. februarja l. 1949 razprava pred ljudskim sodiščem. Mindszenty je bil na razpravi duševno tako ubit in strtl, da je odgovarjal na vprašanja kakor automat in ni bil sposoben, da bi se branil ali kakorkoli povedal, kaj se je z njim zgodilo.

Državni tožilec je zahteval smrtno kazen, vendar ga je sodišče obsodilo na do smrtno ječo zaradi zločinov „proti narodu in državi.“

Kratka svoboda in azil v ameriškem poslaništvu.

V ječi je Mindszenty težko zbolel, tako, da je bilo njegovo življenje v nevarnosti. Oblasti so bile prisiljene, da so Mindszentyja l. 1955 vzele iz zapora in ga internirale v nekem gradiču na deželi, ker je bil na tem, da umre v ječi. Tam ga je zatekel oktobra 1956 madžarski upor proti komunistom. Za kratek čas se je Madžarska otresla rdečega jarma, ko so se delavci in študentje uprli komunistom in z orožjem v roki izsilili svobodo. Mindszenty je zadobil prostost in se je vrnil v Budimpešto.

Madžarska svoboda pa je bila kratka. Dne 3. novembra 1956 so številne sovjetske divizije odprle iz topov ogenj na Budimpešto in prešle v napad z več tisoč tanki. Madžarska je bila pregažena in mlada zarja svobode poteptana v krvi in ognju. Kljub ogromni premoči Sovjetov, so herojski madžarski borci več kakor 8 dni izven Budimpešte kljubovali napadu rdeče armade. Madžarska zemlja je bila tiste dni prepojena s krvjo svojih najboljših sinov. Toda vse žrtve so bile zaman. Počasi se je čez Madžarsko spustila železna zavesa sovjetske pesti in njene vojaške sile.

Mindszenty se je v Budimpešti v zadnjem trenutku zatekel na ameriško poslaništvo. Zadnji del poti do poslaništva je že prehodil med kolonami prodirajočih sovjetskih tankov. Ameriška vlada mu je podelila azil in tako je živel do 1. 1971, torej več kakor 15 let, na ameriškem poslaništvu v Budimpešti.

Razkroj cerkve

Ko se je Mindszenty vrnil iz ječe v Budimpešto, je v tistih nekaj dneh madžarske svobode mogel videti in oceniti vso strašno škodo in razdejanje, ki so ga komunisti napravili v cerkvi v tistih letih, ko je bil zaprt.

Cerkev je dokončno izgubila vse svoje ustanove in šole, ki so jih poddržavali. Verski pouk je bil z različnimi odredbami vlade na šolah praktično onemogočen, izven šole pa prepovedan. Samostanov ni bilo več, redovniki pa pregnani ali pa zaprti.

Najbolj porazen pa je bil notranji razkroj cerkve in verskega življenja, ki so ga komunisti dosegli na dva načina: prvič, preko državnega urada za verske zadeve in drugič preko disidentskih duhovnikov, ki so predstavljali peto kolono v katoliški cerkvi. Te duhovnike petokolonaše so komunisti organizirali in podprli z vsemi sredstvi.

Na sedežu vsake škofije so sedeli funkcionarji državnega urada za verske zadeve. Ti ljudje so med drugim pregledovali vso pošto in vsak škofov ukrep je bil veljaven samo takrat, če so ga oni odobrili. Nastavitvev, premeščanje in odstavitev župnikov kakor tudi dovoljenje za vstop v seminarije, je bilo v njihovih rokah. Nihče od vernikov, ne duhovnik in tudi ne laik, ni mogel do škofa, če mu tega ni dovolil komunistični funkcionar. Skratka: vsak škofijski sedež je postal središče državnega urada za verske zadeve in komunističnih funkcionarjev.

Poleg tega so komunisti postavili na noge organizacijo duhovnikov, ki so bili popolnoma vdani režimu in so komuniste slepo podpirali. Na pritisk vlade so zavzeli ti duhovniki petokolonaši vodilna mesta v škofijah. Postali so generalni vikarji in so zastopali škofo. Dogodilo se je tudi v posameznih primerih, da so bili med temi disidentskimi duhovniki prikriti člani partije in komunistične policije.

Na ta način so komunisti dosegli popolno demoralizacijo in notranji

razkroj cerkvene discipline kakor tudi samega verskega življenja, vere in nauka.

Kako so to dosegli? Uporabljali so spretno kombinacijo sile, pritiska in groženj. Najbolj odločne škofove so zaprli. Kadar se je bližala kakšna škofovska konferenca, so za tisti čas dali še nekatere druge škofove pod hišni pripor, da niso mogli na konferenco. Na ta način so odsotne škofove na konferenci zastopali generalni vikarji iz vrst duhovniške pete kolone. Kolikor je bilo še pravih škofov na konferenci, so bili ali zastrašeni ali pod pritiskom. Tako so jim n. pr. grozili, da bodo razpuščene duhovnike, ki so jih imeli internirane, mučili ali poslali v Sibirijo, če škofove ne sprejmejo tega, kar zahtevajo komunisti. Na ta način je končno škofovska konferenca pristala na zahteve režima in popuščala vedno bolj in bolj, dokler ni bila vsa cerkev pod komunistično kontrolo.

Ko se je Mindszenty vrnil iz ječe, je takoj odstavil vse duhovnike pete kolone. Toda to je trajalo samo kratek čas. Ko je sovjetska vojska vzpostavila komunistični režim in se je Mindszenty zatekel v azil, so se vrnili na svoja mesta vsi odpadniški duhovniki. Madžarska cerkev pa se nahaja danes v prav takem obupnem stanju notranjega razkroja, kakor je bila ob Mindszentyjevi vrnitvi iz zapora. V njej gospodarijo ateistični funkcionarji državnega urada za verske zadeve in duhovniki iz komunistične pete kolone. (Kakor pravijo poznavalci razmer, se nahaja v takem položaju tudi cerkev v Čehoslovaški.)

Odhod iz azila in grenko razočaranje v svobodi

Vse to, kar se je zgodilo z Mindszentyjem po njegovem odhodu iz azila na zapad, je za nas protikomunistične borce dokaj težko prebavljivo in deloma nerazumljivo. Zato bomo podali te dogodke v kronološkem redu nekoliko bolj obširno in točno tako, kakor jih opisuje sivolasi kardinal v svoji knjigi.

Sredi leta 1971 je prišel na ameriško poslaništvo v Budimpešti poseben papežev odposlanec, prelat Zagon in povedal Mindszentyju, da papež želi, da bi odšel iz azila na zapad. Kardinal je imel pomisleke, da bi zapustil domovino in svoje vernike. Zato sta kardinal in Zagon sestavila pismen sporazum, pod kakšnimi pogoji bo Mindszenty zapustil domovino. Pismeni sporazum je obsegal naslednje točke:

1. Mindszenty obdrži naziv škofa in primasa. Vatikan pa bo imenoval posebnega apostolskega administratorja, ki bo v Mindszentyjevi odsotnosti upravljal njegovo nadškofijo.
2. Mindszenty ne sme ob zapustitvi Madžarske dajati izjav ali objavljati cirkularjev.
3. Tudi pozneje ne sme podajati izjav, ki bi motile odnose med Vatikanom in madžarsko vlado.

4. Četrta točka se je nanašala na knjigo spominov, ki jo je kardinal želel objaviti pozneje. Vatikan si je prvotno zamislil, naj bi Mindszenty izročil rokopise v svojem testamentu Vatikanu, ki jih bi objavil enkrat pozneje po kardinalovi smrti. Ker Mindszenty na to zamisel Vatikana ni hotel pristati, je prelat Zagon v Mindszentyjevi prisotnosti prebral rokopise in nato pismeno izjavil na protokol kot papežev zastopnik, da ni nobene ovire, da se ne bi Mindszentyjevi spomini objavili že v času, ko je kardinal še živ.

Po tem pismenem dogovoru s papežem je Mindszenty 28. septembra l. 1971 zapustil Budimpešto in odpotoval na Dunaj, od tam pa z letalom v Rim, kjer ga je papež svečano in pristržno sprejel. Kmalu pa je sivolasi kardinal doživel prvi dve razočaranji: vatikanski časopis „Osservatore Romano“ je 28. 9. 1971 objavil članek, da pomeni Mindszentyjev odhod iz Budimpešte odstranitev ovire za dobro razmerje med cerkvijo in državo. Poleg tega je kardinala zelo zadelo, ko je Vatikan dva tedna po njegovem odhodu ukinitel in preklical cerkveno izobčenje nekaterih najhujših odpadniških duhovnikov na Madžarskem.

Dne 23. oktobra 1971 je Mindszenty zaključil svoj obisk v Rimu ter odpotoval na Dunaj, kjer je želel ostati, in kjer živi še danes. Na dan odhoda je še maševal skupaj s papežem, ki mu je po maši v zakristiji dejal v latinskem jeziku: „Ti si in ostaneš nadškof in primas Madžarske. Če boš imel težave, se obrni z zaupanjem na mene.“ Nato je papež poklical prelata Zagona in mu dejal v italijanščini v Mindszentyjevi prisotnosti: „Mindszenty bo ostal nadškof in primas Madžarske.“

Mindszenty je torej odpotoval na Dunaj in je imel namen, da se od tam kot madžarski primas briga za dušno pastirstvo več sto tisoč madžarskih katoličanov, ki živijo na zapadu v raznih državah in kontinentih kot emigranti. Poleg tega je hotel objaviti knjigo svojih spominov in tako svet seznaniti s tem, kar se na Madžarskem dogaja, in ga opozoriti na boljše-viško nevarnost.

Hotel je organizirati dušno pastirstvo in poslati pomožne škofe in duhovnike tistim madžarskim skupinam v izseljenstvu, ki rabijo tako pomoč. Kljub visoki starosti je obiskoval madžarske vernike v Avstriji, Nemčiji, Angliji, Kanadi, Združenih državah in Južni Ameriki. Neumorno je potoval, maševal in pridigal madžarskim vernikom po svetu.

To ni bilo po volji madžarski vladi, ki je protestirala pri Vatikanu. Po naročilu komunistične vlade so tudi madžarski škofje protestirali pri Vatikanu, češ, da Mindszenty „politizira“. To je bil prvi napad na Mindszentyja.

Vatikan je zato 10. oktobra l. 1972 preko papeškega nuncija na Dunaju sporočil Mindszentyju, da je l. 1971, pred odhodom kardinala iz Budimpešte, dal komunistični vladi neke vrste garancijsko obljubo, da

Mindszenty ne bo v svobodi na zapadu podvzel, govoril ali delal ničesar, kar bi utegnilo biti neprijetno komunistom ali jih prizadejalo.

Mindszenty pravi v svoji knjigi, da do tedaj o kaki garancijski obvezi Vatikanu ni ničesar vedel in da mu papeški odposlanec prelat Zagon tega sploh ni omenil. Če bi pa to vedel, pravi Mindszenty, bi rajši ostal v Madžarski, bodisi zaprt ali interniran, toda na svoji zemlji in med svojim narodom. To je bilo nadaljne močno razočaranje za starega kardinala.

Po vsem videzu sodeč je komunistični režim v Budimpešti v letu 1973 z vso silo pri Vatikanu obnovil svoje napade proti Mindszentyju. Komunisti so se pri tem sklicevali na garancijsko obljubo, katero je dal Vatikan l. 1971 madžarski komunistični vladi, da Mindszenty ne bo ničesar napravil, kar komunistom ne bi bilo všeč. Vatikan je spet popustil komunistom. Tako je papež 1. novembra 1973 pozval starega kardinala, naj se odpove svojemu mestu kot nadškof v Esztergomu (in s tem tudi svoji poziciji kot primas Madžarske). Papež je Mindszentyju pojasnil, da je prisiljen imenovati za nadškofa novega pastirja, ker bo drugače prišlo do velike škode za Cerkev.

Dne 8. decembra 1973 je Mindszenty papežu odgevoril, da se ne more odzvati papeževemu pozivu in se odpovedati mestu nadškofa. Poslal je papežu točno in izčrpno poročilo o obupnem stanju madžarske cerkve, o duhovnikih, ki pripadajo komunistični peti koloni, o vmešavanju državnih funkcionarjev v notranje cerkveno življenje itd. Naštel je papežu vse negativne posledice vatikanskih pogajanj in vatikanske politike. Mindszenty se je skliceval na veliko škodo pri madžarskih vernikih, če on odstopi.

Po vsem tem je papež 18. decembra 1973 Mindszentyju pismeno sporočil, da je nadškofijsko mesto v Esztergomu izpraznjeno (to pomeni, da je Mindszenty odstavljen s tega mesta).

Mindszenty je nato 7. januarja 1974 ponovno pisal papežu in ga prosil, naj prekliča svojo odločitev. Povedal mu je, da se ne oklepa nadškofijskega mesta zaradi svoje csebe ali častihlepnosti. Pojasnil mu je še, da bo ta papežev ukrep zanesel popolno duhovno zmedo med tiste madžarske katoličane, ki so v resnici verni in vdani Cerkvi.

Ta prošnja starega kardinala je ostala brez odziva. Dne 5. februarja 1974 je Vatikan uradno objavil, da je Mindszenty odstavljen z mesta nadškofa v Esztergomu (in s tem odstranjen kot madžarski primas).

Naslednjega dne je bil Mindszenty prisiljen objaviti za tisk sledečo izjavo: „Nekatere časopisne agencije so vatikansko odločbo (glede odstranitve Mindszentyja) objavile na tak način, da je nastal vtis, kakor da bi se bil Mindszenty prostovoljno umaknil. Mnogi so sklepali, da je prišlo med Vatikanom in Mindszentyjem do sporazuma. Vendar pa kardinal Mindszenty ni odstopil od svojega nadškofovskega mesta v Esztergomu in tudi ne od svoje pozicije kot primas Madžarske. Zadevno odločbo je izdal Vatikan enostransko.“ — Tako izjavlja kardinal.

Svojo knjigo spominov zaključuje kardinal Mindszenty s sledečimi besedami: „Na ta način sem stopil na pot izolacije in popolnega prenanstva.“

Tiskovna konferenca

Treba je dodati še sledeče: Kardinal Mindszenty je imel lansko leto, nekaj tednov pred božičem na Dunaju tiskovno konferenco, katero so prevažale televizije nekaterih evropskih držav. Na konferenci je Mindszenty orisal vse današnje brezizgledno stanje madžarske cerkve in dejal: „Če bo šlo tako naprej, bo vse versko življenje utonilo v boljše vizmu.“

Po kardinalovem mnenju je edini izhod ta, da se Cerkev umakne v ilegalo. To se pravi, da bi se veri in cerkvi zvesti ljudje in duhovniki povzeli med seboj ne oziraje se na sedaj obstoječo cerkveno strukturo, v kateri prevladuje peta kolona in državni funkcionarji. Mindszenty misli, da se vera na Madžarskem edinole lahko reši in zaživi z novim, čistim sijem, če se verniki umaknejo v podzemlje, kakor v časih prvega krščanstva.

Kardinal se zaveda, da bi v tem primeru prišlo do strašnega preganjanja. Žrtve in mučeništvo bi bilo izredno veliko, ker komunisti ne bi prizanašali.

Vendar kardinal ne vidi druge poti in pravi, da je on sam pripravljen žrtvovati vse.

Kardinal je časnikarjem na konferenci še dejal: „Iz komunistične Poljske se sliši glas kardinala Višinskega, ki se bori za ideale krščanstva. Tudi hrvaški škofje povzdigujejo svoj glas, kadar so komunistične krivice le prehude. V madžarski cerkvi pa vlada grobna tišina tudi ob najhujših krivicah, ki jih komunisti prizadevajo cerkvi in narodu, ker je Cerkev tam v razkroju.“

Sklepa beseda

Mindszentyjev primer lahko presojamo z dveh vidikov: z osebnega in pa s splošnega, širšega stališča.

V prvem primeru gre za veliko osebno tragiko človeka, ki je vse življenje imel pred svojimi očmi podobo križa, in ki je za to žrtvoval vse ter se izpostavil ponižanju, preganjanju, mučenju in smrtni nevarnosti. Ob koncu življenja pa se je znašel v trdem precepu med tem, kar zahtevajo od njega predstojniki, in med tem, kar mu narekuje njegova vest. Kdor pozna starejšo generacijo duhovnikov in kdor ve, da jim je vsaka papeževa beseda zakon in svetinja, ta si bo mogel zamisliti težke notranje boje, ki jih je po vsem trpljenju v življenju preстал stari kardinal sedaj ob koncu svojih dni kot 83-letni starček. Poleg tega je za njega silno boleče, da so ga na zahtvo komunistov izolirali še od madžarskih vernikov v svobodnem svetu, za katere je hotel skrbeti.

Vsekakor je Mindszenty človeški biser, prekaljen v trpljenju, in pravi velikan v primeri z različnimi sodobnimi strujami v Cerkvi, oporekovalci ali kakor se pač že vsem tem dlakocepem pravi.

S splošnega vidika gledano pa bi lahko rekli tole: Pri stvari gre za dvoje bistveno različnih mnenj in stališč. Struja, ki po vsem videzu v Vatikanu danes odloča, misli, da je treba na Madžarskem in v podobnih primerih popustiti komunistom in biti z njimi v dobrih odnosih — in to skoraj za vsako ceno. Ta struja vidi pred seboj samo legalno pot kot edini izhod.

Temu stališču nasproti stoji osamljen stari kardinal, ki je mnenja, da sedanje stanje madžarske cerkve pelje v njeno duhovno uničenje. On vidi kot izhod pred seboj odprto pot ilegale, seveda združeno z izredno težkimi žrtvami.

Odločiti se za eno ali drugo stališče prav gotovo ni lahka stvar. Težko je predvidevati vse posledice, če bi se Cerkev odločila za ilegalo. Vsekakor bi bile silno težke, morda usodne.

Vendar pa o eni stvari ne more biti dvoma: v primeru krščanstva in komunizma gre za spopad dveh svetov, pri katerem je komunizem odločen likvidirati krščanstvo kot samostojno duhovno silo in ustanovo. Pri takem gigantskem spopadu se ne more zmagati s stalnim popuščanjem in samo diplomacijo, temveč s tem, da se sprejme na sebe žrtve in trpljenje. Tista stran, ki na kaj takega ni pripravljena, je vnaprej obsojena na neuspeh.

Podoben gigantski boj je bojevalo mlado krščanstvo v prvih stoletjih. V tisti dobi rimski cesarji niso prizanašali s težkimi zunanji udarci in preganjanjem. Vendar pa ni bilo poskusov za notranji razkroj Cerkve. Prvi škofi niso imeli ob sebi ateističnega cesarskega zastopnika, ki bi imel pod kontrolo tedanjo Cerkev. Prav tako ni bilo med prvimi duhovniki cesarske pete kolone, ki bi izpodkopavala versko življenje od znotraj. Če bi pa tedaj tako bilo, bi krščanstvo prav gotovo ne preživelu prvih treh stoletij svojega obstoja.

Naj bodo te skromne vrstice posvečene velikemu človeku, kardinalu Mindszentyju, ki je brez dvoma najmočnejša osebnost v današnji katoliški Cerkvi.

Odbor Slovenskega zavetišča

ima v prodaji slovenski prevod

„MARTIN FIERRO“

Vsaka slovenska hiša naj ima slovenski prevod

Cena 150,00 pesov

Z nakupom podprete zavetišče

**30 OBLETNICA NAJVEČJE TRAGEDIJE SLOVENSKEGA NARODA
VETRINJSKA TRAGEDIJA**

Dragi soborci:

Zopet se bomo zbrali na naši osrednji proslavi spominjajoč se 30. obletnice največje tragedije slovenskega naroda — Vetrinjske tragedije. Prav in primerno je, da ta mejnik res dostojno proslavimo, prav da ob tej priliki jasno in glasno povemo, da smo ponosni na našo preteklost, ponosni, da smo bili domobranci, ponosni, da smo se ramo ob rami s padlimi junaki našega naroda borili za lepšo bodočnost naše rodne grude. Mi smo zapuščina naših padlih in zato jih nikdar pozabiti ne moremo in ne bomo.

V zvezi s predstoječo proslavo naprošamo vse odbore, da organizirajo za te dni svoj prihod na slovensko Pristavo. Udeleženci proslave naj prinesejo s seboj majhne slovenske zastavice in če hočete, lahko tudi ameriške. Prinesite s seboj svoje narodne noše. Z narodnimi nošami bomo dali večji poudarek naši proslavi.

Vsi, prav vsi sodelujmo pri pripravah za našo osrednjo proslavo, da bo ta lepa in globoka ter vredna spomina, katerega bomo obhajali.

Bog — Narod — Domovina

France Grum

gl. odbor ZDSPB Tabor
predsednik

CLEVELAND

Krajevno društvo slovenskih protikomunističnih borcev Tabor v Clevelandu je imelo družabni večer 5. aprila 1975 v Slovenskem domu na Holmes Ave. Dvorana je bila lepo pripravljena; na odru je bila tudi nova barvna slika gen. Rupnika med slovenskima zastavama in šopkom rdečih nageljnov. Na vsaki strani pa sta bila slovenski in domobranski grb.

Mize so bile lepo pripravljene; na njih cvetje in svečke. Tako je dalo vse okus spomladi, čeprav je bilo zunaj še mrzlo.

Udeležba je bila nepričakovano velika kljub temu, da so nam nekateri hoteli sabotirati in so celo govorili, da bomo imeli majhno udeležbo, ker smo se mladini zamerili s tem, da nismo hoteli preklicati spominske proslave na Orlovem vrhu.

Nikakor ne moremo razumeti, da so tukaj med nami naši ljudje, ki sta jim slovenska pristava in kapelica, ki je tam pozidana in posvečena slovenskim domobrancem in četnikom, tak trn v peti. Kot onim v Sloveniji. Kjerkoli naj bi bila proslava, bi bilo prav, samo pri kapelici na slovenski

pristavi ne. To govorijo tudi izobraženci, ki hočejo biti neki slovenski kulturniki. Ker njim samim tega ni uspelo preprečiti, so v svoj voz upregli še tukaj rojeno slovensko mladino, češ, vi povabite v vašem imenu, vam homo že mi od zadaj povedali, kako in kaj naredite, da bo bolj privlačno. Škoda, da je mladina tako naivna, da je šla na njihove limanice. Verjetno je tudi zdaj njihovo geslo: „Združiti ali razbiti!“ Niso dosegli tega v desetih letih; pa tudi vnaprej ne bodo. Lahko pa dosežejo da bo kdo drugi preje razbit kot pa Tabor.

Tudi ob priliki naše družabne prireditve so skušali vse, samo da bi čimveč mladine odbili, da bi se ne udeležila našega večera. Celo sami mladi so napravili v privatni hiši zabavo (party), da se je tam zbrala mladina. Kot se vidi, jim tudi to ni uspelo, ker je bila zabava kot že zgoraj omenjeno, nepričakovano lepo obiskana in tudi finančno stanje je bilo neprekosljivo, saj je bilo čistega dobička preko 1 200 dolarjev.

Tem potom bi se želeli vsem, ki so kakorkoli pripomogli do tako lepega družabnega večera, prav lepo zahvaliti. V prvi vrsti kuharici gospe Pepci Resman kot vsem ostalim ženam in dekletom, ki so pomagale v kuhinji in zvečer pri serviranju; lepa hvala še posebej gdč. Veroniki Oreč, hčerki našega neutrudljivega blagajnika, ki je vso soboto popoldan pripravljala mize in vse potrebno, kar na mize spada: servis, sveče in cvetje. Prav lepa Ti hvala za to gesto, gdč. Vera, in želimo, da bi drugič dobila še več posnemalk.

Lepa hvala tudi vsem, ki so delali za barom, prodajali vstopnice in sploh vsem.

Prav lepa hvala pa sveda tudi vsem udeležencem, ker so s tem dokazali, da ne nasedajo raznim politikantom, ko še po 30 letih, ko so komunisti pomorili cvet slovenskega naroda, slovenske domobrance in četnike, ne upajo v svojih dopisih napisati ime domobranec ali četnik.

Za ples in dobro razpoloženje so igrali tukaj najbolj priljubljeni „Veseli Slovenci“ pod vodstvom Dušana Maršiča.

Veselice so se udeležili tudi rojaki izven Clevelanda; iz Milwaukeeja sta bila gospod in gospa Ivan Kunovar. Oba sta se zelo dobro počutila v naši družbi in sta rekla, ko bi ne bilo toliko sto milj med nami, da bi vselej prišla na naš družabni večer. Prav lepa vama hvala in še na svidenje.

Domobranci, hej vsi v zbor, naj ne uniči nas razdor!

Hinko Zupančič
tajnik

BUENOS AIRES

50-letnico obhajata soborca *Kastelic Anton* (marec) in *Makovec Ivan* (junij), dočim rešenec iz jame *Petkovšek Anton* (junij), praznuje 60-letnico.

Vsem kličemo: Še na mnoga, mnoga leta!

Iz USA je prišlo sporočilo, da je v Genevi pri Clevelandu na Veliko soboto 29. marca 1975., umrl po dolgi neozdravljivi boleznii soborec *Debevec Leopold*.

Pokojni je z družino emigriral v Sev. Ameriko, kjer je imel svojo „farmo“.

Pokopan je bil 31. marca v spremstvu številnih znancev in prijateljev. Bil je mož besede iz naše sončne štajerske.

Pokojnega bomo ohranili v dobrem spominu.

Po naročilu društva borcev Tabor — Argentina, se je brala sv. maša zadušnica za pok. soborcem *Janež Slavkom* v San Martinu dne 6. aprila 1975. Sv. mašo je daroval rev. Rode Jure, ki je po sv. maši šel še blagosloviti pokojnikovo zadnje bivališče na sanmartinskem pokopališču.

Po dolgi in neozdravljivi boleznii je dne 31. marca 1975, umrl soborec *Gregorin Franc*. Živel je v San Justo, kjer je tudi pokopan.

Žalujočim naše prisrčno sožalje.

DAROVALI SO

<i>Za zavetišče:</i>		Vesel štefan, ZDA (dol.)	2
Kosilo v zavetišču 23. 3. 1975	3.480	(Opomba: zadnja dva darovalca sta objavljena z zamudo)	
Vahtar Alojz	300	V spomin na pok. <i>Anico Negoretič:</i>	
N. N.	26	Amon Marija	100
N. N.	2	V spomin na pok. <i>Franca Gregorin:</i>	
Krenner Julija	100	Dolenc Vencelj	300
Vester Franc	40	Tomaževič Lovro	200
N. N.	200	V spomin na pok. <i>Lojzeta Zajec:</i>	
R. P. Malenšek Janez	300	Jože in Kati Jakoš, ZDA, dol.	10
Mustar Stane	500	šušteršič Božo	40
Janežič Janez	76	Bavec Alojz	10
Benko Franc	1.000	<i>Tiskovni sklad glasila "Tabor":</i>	
Kušar Ivanka	300	Amon Janez	80
Inž. Anton Matičič (vloga pok. Slavka Janež v hran. "Sloga" šivic Srečko: Zapuščino, ki mi jo je zapustil pok. Polde Fraz poklanjam v imenu pokojnika slov. zavetišču)	582	Keršič Rudolf	40
Slov. rojaki iz Venezuele (dol.)	233	Tekavec Ivan	20
Blatnik Viktor, ZDA (dol.)	5	<i>Tiskovni sklad Zveze "Tabor":</i>	
		Berkopec Ivan, ZDA (dol.)	4
		<i>Invalidski sklad Zveze "Tabor":</i>	
		Jakopič Marjan, ZDA (dol.)	10
		Hauptman Janez, ZDA (dol.)	10

ZAVETIŠČE DR. GREGORIJA ROŽMANA

Ker se gradnja prvega dela Zavetišča dr. Gregorija Rožmana bliža h koncu, obveščamo vse rojake, ki bi imeli namen priti vanj, da se prijavijo odboru pismeno, na naslov: Asociación dr. Gregorio Rožman, Ramón L. Falcón 4158, Capital. V začetku bomo sprejeli le 8 oseb. Dogotovljenih bo prav toliko sob (vsaka z lastno kopalnico), jedilnica, kuhinja, ambulanta in stanovanje za sestre. Vsi prostori so centralno kurjeni. Z dograditvijo tega prvega dela pa naš cilj še nikakor ni dosežen. Naslednja stopnja (17 sob), za kar ponovno prosimo: brat, spomni se brata!

Odbor.

VSEBINA

Nuestro pensamiento a 30 años de Vetrinj	130
Vetrinjska tragedija	131
Trideset let pozneje (I. K.)	133
Pot kažemo (Samo K)	134
Slučaj grala. Leona Rupnika	136
Izjava Glavnega odbora ZDSPB Tabor	144
Na romanje — kam? (Lina Matičič)	145
Kardinal Mindszenty in njegova usoda	147
Iz društev	159
Darovali so	III

Cerreo
Argentino
Sucreal
J. L. Suárez
(Bs. As.)

TARIFA REDUCIDA
Concesión N° 2126

FRANQUEO PAGADO
Concesión N° 2619